

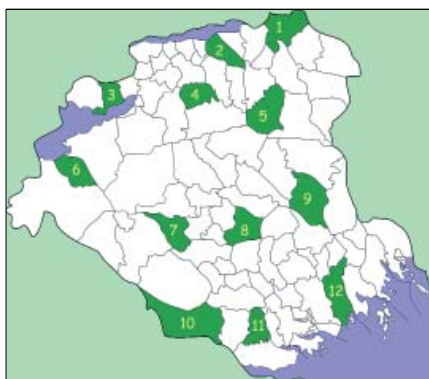
DYMLINGEN

Nr 4 2009 Årg 21

Sörmlandsbygden har landat sidan 13

Redaktören skriver om årsböcker och utmanar läsarna med ett årsbokskryss. sidan 8-9

Sockentävling sidan 14

Namnge 12 sörmländska socknar.

Öja-Västermo går över gränsen sidan 7

Bygdeband sidan 4

Hus med historia sidan 10

De sörmländska hembygds-samlingarna kommer upp i flera sammanhang denna gång.

Är året redan slut?

Det är redan dags för årets sista tidning. För Christel Comstedt och mig har det gångna året på kansliet inneburit att vi tagit över ansvaret för kansliet på riktigt. Lyckligtvis har vi haft Göran Dahlberg och Jan Eric Rosenqvist och en del andra människor runt om oss att fråga, och det har varit vägfarande. Året som gått har varit både händelserikt och lärorikt för oss.

Ett spännande nytt år

Nu står vi inför ett år som kommer att innebära många nyheter för oss alla, nya som gamla inom hembygdsrörelsen. Sveriges hembygdsförbund håller som bäst på att starta upp flera nya projekt. Dessutom kommer 15 miljoner att delas ut från staten för att renovera "Hus med Historia". Vi hoppas att de sörmändska föreningarna lyckas söka en del av dessa pengar. Samtidsdokumentationsprojektet "Moderna historier" avslutas med en inspirationskonferens på Åsa Folkhögskola den 30 januari. Det blir ett avslut för projektet, men nystart av det fortsatta arbetet med samtiden.

Som jag nämnde startar SHF just nu flera projekt, störst för oss i Sörmland hoppas vi nästa år att arbetet med "Hembygden och toleransen" blir. Vi hoppas kunna skapa ett projekt tillsammans med Sörmlands museum samt med hembygdsförbundet och läns museet i Örebro. Bakgrunden till att SHFs projekt "Kulturarvet och toleransen" startats är att vissa främlingsfientliga krafter

nu tenderar att överge tidigare begrepp och istället prata om kultur. Vi känner därför att vi tillsammans verkligen behöver värna begrepp som "hembygd" och "kulturhistoria" så att de får fortsätta att representera något som är helt och hållet positivt.

Under 2009 har Barn- och Ungdomsgruppen åter startat sin verksamhet och även SHF driver ett barn och ungdomsprojekt som vi hoppas kunna dra nytta av i vårt eget arbete.

Under 2010 kommer ett nytt verksamhetssystem att börja användas på regionnivå och under slutet av året, eller i början av 2011, kommer det att nå hela vägen ut till föreningarna. Förhoppningen är att det avsevärt kommer att underlätta arbetet med medlems- och kontaktsystemen både för förbunden och för hembygdsföreningarna.

In med det nya - och in med det gamla

Samtidigt som vi drar igång en massa nytt arbete behöver det gamla vanliga fortsätta. Arbetet med att dokumentera sin hembygd på alla de sätt som redan görs fortsätter naturligtvis. Det gäller för oss alla att hitta en balans i allt detta. Dessa nya projekt breddar vår verksamhet avsevärt, men det är inte meningen att alla måste göra allt. Däremot kan denna bredd vara en hjälp i arbetet att värva nya medlemmar.

Både Christel och jag tackar för det år som gått och hoppas att ni alla får ett riktigt gott nytt år efter en riktigt god jul

JENNIE FORNEDAL

Södermanlands hembygdsförbunds kansli:

Jennie Fornedal och Christel Comstedt

Om vi inte svarar i telefonen, lämna ett meddelande eller mail.

Vi svarar så fort vi kan.

Adress: Behmbrogatan 20
611 32 Nyköping

Tel 0155-28 43 00
Fax 0155-21 74 77

Postgiro: 7 67 22 - 8
Bankgiro 619-1928

Hemsida: www.hembygd.d.se
E-post: kansli@hembygd.d.se

Innehåll

Är året redan slut?	2
Kulturens största folkrörelse	3
Bygdebånd	
- Din hembygd i cyberrymden	4
Bygdebånd i Sörmland	5
Att klaga är en livsstil?	6
Samarbete över gränsen	7
Det är något speciellt med årsböcker	8
Kryssa med Sörmlandsbygden	9
Hus med historia	10
Byggnadsvårdskommittén	11
Moderna historier	12
Inspirationsdag på	12
Åsa Folkhögskola den 30 januari	
Årsskrifter	12
Sörmlandsbygden	13
Sockentävling 2009	14
Historien om en jätte	15
Året som gått	16

DYMLINGEN NR 4 2009

Ärgång 21 Södermanlands hembygdsförbund

Redaktörer: Jennie Fornedal
Christel Comstedt

Ansvarig utgivare:

Jan Eric Rosenqvist

Manusstopp till nr 1/2010 är

15 Februari

Framsida: Tom Linder, Leif Jacobsson och Ann-Beate Barke, Foto J. Fornedal december 2009.

Fotomontage av sörmändska hembygdsarkiv. ACCESS-projektet. Foto och montage J. Fornedal 2006-2007.

Distribueras till prenumeranter samt till styrelseledamöter i hembygdsföreningarna i Södermanlands län.

Till anslutna föreningar i Stockholms län skickas tre ex.

Upplaga 1 800 ex.

Linderroths Tryckeri, Vingåker, okt 2009

ISSN 0349-86662

Kulturens största folkrörelse växer

En vanlig hembygdsförening i Södermanland har i snitt 313 medlemmar. Totalt finns det i länet närmare 21 000 medlemmar fördelat på 67 föreningar. Och vi liksom hembygdsrörelsen i landet växer. Sveriges Hembygdsförbund har 450 000 medlemmar fördelat på 1938 föreningar.

I våras svarade alla hembygdsföreningar i länet på enkäten från SHF. Nu har resultatet presenterats och här följer en sammanfattning av de siffror som gäller oss i Södermanland. Motsvarande enkät genomfördes senast 2003.

Av de 186 byggnader som förvaltas av hembygdsföreningarna i länet finns 155 på hembygdsgårdar. 45 av föreningarna har tillsammans 46 000 föremål i sina samlingar. 60 av föreningarna har tillsammans 94 500 fotografier. 474 meter arkivhandlingar samlas hos hembygdsföreningarna.

Över 700 medlemmar deltog under 2008 i någon form av utbildning inom sin hembygdsförening.

Speciella styrkor hos våra hembygdsföreningar

Datoranvändning

Hembygdsrörelsen är en rörelse som lever och verkar i sin samtid. Även om medelåldern ibland är hög när Södermanlands hembygdsförbund alla sina medlemsföreningar via e-post och 52 av 67, (80 %), föreningar har en hemsida. Antalet växer stadigt. De flesta har sin hemsida via hembygdsportalen www.hembygd.se. Sedan kursen i ämnet "Hemsida på portalen" den 21 november bör det antalet öka ytterligare.

Arkivvård

Access-projektet på temat arkivvård som genomfördes 2006-2008 verkar ha gett resultat. 41 föreningar, (75%),

Bilden är ett montage av bilder tagna hos olika sörmländska hembygdsföreningar inom ACCESS-projektet. Foto och montage JF

har nu allt eller delar av sina arkivhandlingar förtecknade, motsvarande siffra för riket är 55%. 2003 var motsvarande siffra i Sörmland 36%. Med andra ord kan hembygdsföreningarna i länet känna sig stolta över det arbete som lags ned under senaste fem åren.

Dokumentation av hembygden

Dokumentation och forskning inom olika områden genomfördes i 43 föreningar (66 %). De populäraste ämnena är samtidsdokumentation och forskning kring by/bygd/torp. Resultaten av forskningen presenteras i bl.a. årsböcker. 31 föreningar (48 %) ger årligen ut en bok. Av dessa har 21 en upplaga på över 400 exemplar. Motsvarande siffra för hela landet är 215 föreningar (12 %).

Hembygdsvandringar

Ofta förknippas hembygdsföreningarna med en hembygdsgård, men en betydande del av alla aktiviteter sker på annan plats. Vandringar utanför hembygdsgården genomfördes av 42 föreningar, 65 %, som tillsammans gjordes 205 vandringar. Till

dessas och andra arrangemang som genomfördes under året kom 145 000 besökare - en ökning med 25 000 från 2003.

Samarbete med andra föreningar

Under de senaste 10 åren har den kommunbaserade kretsverksamheten utvecklats på olika sätt. Ett resultat av detta är att samarbeten med andra föreningar har ökat. Under 2008 hade 40 föreningar (62 %) samarbete med andra föreningar. Motsvarande andel för landet är 37 %.

Remissarbetet

Hembygdsföreningens betydelse som en aktiv del av samhället de verkar i är etablerad sedan länge. Antalet föreningar som uppger att de är remissinstanser till kommunen är oförändrat sedan enkäten 2003. Det som ökat är antalet remisser från 50 till 80 under 2008.

Denna text motsvarar den pressrelease som skickades till media för att presentera oss i siffror den 25 november 2009.

JENNIE FORNEDAL

Bygdeband

Din hembygd i cyberrymden

I Bergshammars hembygdsförening "digitaliserar" vi vår sockens historia med hjälp av Bygdeband. Någon kanske undrar vad det skall vara bra för, men det kan ställas mot meningen med att ha en bokhylla full med hembygdsforskning i hembygdsgården.

Släktforskarna törstar efter vårt material. Gensline, som utöver kyrkböcker på nätet, tillhandahåller Bygdeband, har 20 procent av sina prenumeranter i Amerika. För dessa och många andra släktforskare i Sverige är det inte så lätt att ta sig till rätt hembygdsgrd för att leta fram uppgifter om sina förfäders boställen. Om torpinventering och annan hembygdsforskning blir tillgängligt över Internet öppnas helt nya möjligheter.

Gensline är mycket generösa i sitt avtal med Sveriges Hembygdsförbund. De föreningar som tecknar avtal får gratis låna scanner för digitalisering av bilder och dokument samt även ett års tillträde till kyrkböckerna. Dessutom kommer föreningarna att få del av de inkomster som kommer in när Bygdeband blir avgiftsbelagt. Bygdeband är ett användarvänligt program som man kan lära sig utan alltför ingående datakunskap.

Bygdeband - version Bergshammars hembygdsförening.

Vi är i dagsläget fyra användare som kan lägga in material i Bygdeband. Vårt område är Bergshammars gamla socken samt delar av södra och västra Nicolai. Vårt intresse för Nicolai beror på det fina samarbete vi har med Bränn-Ekeby hembygdsgrk, med sitt omfattande arkiv över södra Bergshammar och området runt Bränn-Ekeby. Vi har alltså börjat registrera även det materialet till Bygdeband.

Till höger; Sivert Johansson och Nils Erik Jacobsson funderar över placeringen av någon plats i Hyltinge.

Nedan; Anita Widén från Malmköping registrerar mer eller mindre fiktiva platser i bygden medan representanter från Mellösa ser på i bakgrunden.

Digital arkivering

Dokument och foton scannas och samlas i en enkel databas, typ "mina dokument". En mapp för varje givare/källa där filens originalformat sparas, som regel i formatet tiff. Bilder och dokument kopieras sedan till undermappar som får namnet på

den plats där de hör hemma. Bilder som skall läggas ut på Bygdeband bildbehandlas i programmet Paint.NET, vilket är gratis. Eftersom många bilder är scannade från fotoalbum behöver man ofta rätta upp horisonten. Bilden beskärs och sparas i en storlek, lämplig för att lägga ut på Bygdeband (jpeg 600 pixlar). Bäst gillar jag gamla svartvita foton från förr. De blir utmärkta bilder, uppförstorade i datorn. Sämst är färgbilder från 1970/80-talet, blekta och ofta med dålig skärpa.

Lagring

Vår databas är i dagsläget på drygt 4 GB. I Bygdeband har vi lagt ut 500 bilder, 247 dokument, 204 platser, men mycket mer finns sparat i arkivet. Databasen säkerhetskopieras till en extern hårddisk, inlåst i vapensåp. Vidare lagras databasen på USB minnen som finns hos flera av användarna. Detta är en synnerligen viktig åtgärd!

Registrering i Bygdeband

Före inläggning görs en sekretessprövning med hänsyn till upphovsrätten och personuppgiftslagen, vilket kan vara nog så grannlaga att utföra. Utöver registrering av platser kan man på samma vis registrera en företeelse som: "Bergshammarbilder, Brott, straff och tragedier", etc.

Bygdeband förbättras fortlöpande. Efter sista uppgraderingen kan

man se vad övriga användare registrerat. Detta är en stor fördel eftersom användarna arbetar hemifrån, där vi har tillgång till bredband. Via den underliggande kartan har man koll på alla platser som är registrerade och det går lätt att nå platsen för att redigera eller visa. Med e-post håller vi kontakt om arbetets fortskridande.

Slutord

I mitt arbete med Bygdeband har jag fått kontakt med människor som hittat materialet på nätet och som varit tacksamma och dessutom berikat mig med mer uppgifter. Att låna bilder hos människor i bygden är också mycket roligt.

Finns det några nackdelar med Bygdeband? Ja, det är starkt beroendeframkallande. Jag brukar kalla Bygdeband för mitt dataspel.

Men sätt nu igång, det finns inte någon tidsgräns när arbetet skall vara färdigt, bara att man börjat.

Min förhoppning är att Sörmland är på framkant och fyller ut Sörmlandskartan med klickbara, digitala, gula prickar, rakt in till vår hembygd.

MATS HEDBLOM

BERGSHAMMARS HEMBYGDSFÖRENING

Ovan till höger; Det blir mycket att fundera över en dag som denna. Här sitter deltagare från Torshälla, Frustuna och Vadsbro på rad. Nedan; Roland Gustavsson från Genline demonstrerar hur man registrerar i Bygdeband. Samtliga bilder från arbetsdagen på Åsa folkhögskola den 7 november.

Foto J. Fornedal

Bygdeband i Sörmland

Hembygdsföreningarna i Södermanland är världsbäst på Bygdeband. I alla fall om vi räknar andelen föreningar med underskrivna avtal.

Idag är de 21 stycken, vilket innebär att drygt 30% av alla föreningar ingått avtal med Genline.

Under 2009 har hembygdsförbundet och Genline genomfört tre arbetsdagar där Bygdeband presenterats och deltagarna fått prova på att arbeta i systemet. Totalt har vi haft 94 deltagare vid dessa tillfällen, vilket visar på ett imponerande engagemang från hembygdsföreningarna.

Genline fanns med på höstmötet i Västermo 2007 och presenterade

då för första gången Bygdeband för representanter för de sörmländska hembygdsföreningarna. Då var det nytt och lite oklart vad man skulle tycka. Styrelsen i Södermanlands hembygdsförbund har hela tiden varit mycket positiv till projektet och sett det som en viktig del av att tillgängliggöra och marknadsföra den sörmländska hembygdsrörelsen.

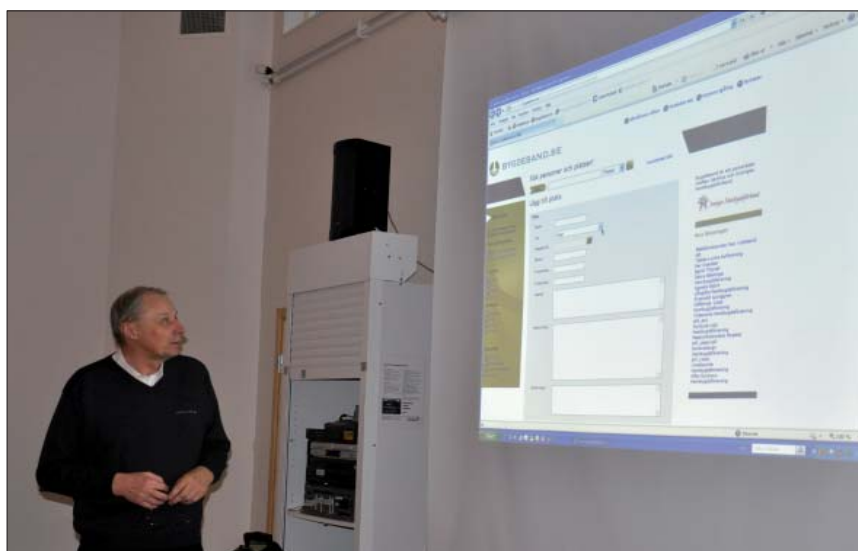
Tre välbesökta arbetsdagar

När det förra hösten var dags att bjuda in till den första arbetsdagen var jag skeptisk till hur intresset skulle se ut. En halvtimme efter att mailet gått ut hade jag de första anmälningarna och sex veckor innan kursen var den fullbokad. Nästa kurs blev även den full – rent av överfull. Intresset från föreningarna var därmed klarlagt. I och med detta har arbetet fortsatt och som det ser ut kommer det att finnas många godbitar i Bygdeband för sörmländska hembygds- och släktforskare.

Bygdeband innebär mycket arbete, men vi börjar nu ana vilket resultat det kan bli av det och det är något mycket positivt.

Arkivarien i mig måste nu få ett par avslutande rader. Glöm inte att deponera ert skannade material till en arkivdepå där materialet skyddas så att även framtida användare kan ta del av dem.

JENNIE FORNEDAL

Att klaga är en livsstil?

Är själv av födsel och ohejdad vana förortsmänniska. Årsta, Fruängen, Brunflo (Jämtland), Göteborg (Hisingen) och Malmö (Sibbarp) som fostrade mig. Det jag minns mest av allt var att vuxna klagade på att det aldrig gjordes något i deras förort. Dom hävdade att livet stod stilla och ungdomarna drev omkring utan mål i livet. När det plötsligt hände något hördes ropen mellan husväggarna "Det där kommer aldrig att lyckas!" Sen gick man hem och tittade på tv. Vi unga slogs med grannarnas barn och sket i vad andra gjorde. Farsan tog en rejäl sup varje fredag kväll och lördag och söndag. Han var ju en rejäl karl han.

Teatergruppen och vändningen

Farsan hade principer också. "Kultur är till för kärringar, bögar och blötdjur", sa han ofta och med en sup innanför västen. Okay då, då blev jag väl ett blötdjur, kärring och bögar för en dag gick jag iväg till en teatergrupp i Västertorp. Slagsmålen sket jag i. Jag levde ett liv som förorten inte hade för vana att acceptera. Något år senare spelade vi upp en teaterföreställning i Fruängen. Gamla kompisar och skolkamrater kom dit. Morsan och farsan stannade hemma. Vad vi unga hade för oss sket dom i. Bara vi inte var i vägen och höll polisen borta från hemmet. Förorten gav mig mer än jag kunde ana då. Hade jag inte vuxit upp i förorter hade jag aldrig fattat att klagandet på att inget händer egentligen var något annat än det lät som. Klagandet var förortens livsnerv.

Fritidsgårdens mening

Ungdomsgårdarna, fritids och andra aktiviteter för oss barn och unga var ju till för att avlasta föräldrar. För att hålla oss barn och unga i stillhet eller åtminstone borta från föräldrarna eller hemmet en stund. Att vi unga en dag tappade tålamodet med den vuxenvärld som så ända in i glödheta svikit oss blev inget att minnas egentligen. Gatuslagsmål, fylla, droger, dans, livet lekte för mig en liten stund. Förorten kunde dra åt ... Vi barn stack så fort vi kunde från klagandet och ältandet. Vi fann inget att hålla fast vid i den förort vi vuxit upp i. Det kunde lika gärna varit vilken ort som helst i hela Sverige. Alla förorter ser väldigt lika ut.

Nu är det dags

Nu är det ett gyllene läge att lyfta upp förortens motto, livsstil och grundfilosofi: KLAGA. Hög rösten och ropa: Varför gör ingen något? Gör någon något kommer det ändå aldrig att lyckas. Vi förortsmänniskor är aporna som stumma, blinda och döva klagar på utan att fatta varför. Det ligger i generna att göra det. Utan klagandet sker något som skulle utradera vår livsstil: Vi skulle gå till en biograf, en dans eller göra något tillsammans med andra förortsmänniskor. Vi skulle bli urbana lyckliga människor som gjorde något själva. Vi skulle starta företag själva och kanske skulle vi bilda en egen kommun utan inflytande från centralorten Stockholm, Östersund, Göteborg eller Malmö. Vi skulle en dag se att vi blivit lurade att tro att lyckan är att leva i en sovande förort. Zzzzzzzzzzzzz.

Sluta klaga och kontakta din lokala förening, tillsammans kan ni förändra förorten. Eller har jag rätt? Klaga är en livsstil?

LENNARTH DAHLBERG
OMFORMARE@GMAIL.COM

Nostalgitrippen

Idag får våra enskilda medlemmar/prenumeranter en lott istället för ett konventionellt medlemskort. Annat var det på den gamla goda tiden. Cecilia Indebetou-Lennartsson, som skickat in bilden, verkar inte vara den första generationen i sin familj som är medlem.

Samarbete över gränsen

Ett unikt samarbete håller på att utvecklas i gränstrakterna mellan Arboga och Eskilstuna kommuner. Det är de berörda hembygdsföreningarna från Arboga, Öja-Västermo, Säterbo och Tyringe samt Hjälmare kanals vänner, Åltorps byalag, och Öja-Västermo Bygderåd som tagit initiativet till detta samarbete för att föreslå och precisera utvecklingsbara gemensamma projekt som i framtiden kan komma att få stor betydelse för de båda kommunerna.

Ett av de största och intressantaste projekten är kanske Hjälmare kanal. Kanalen berör både Arboga och Eskilstuna kommuner och är redan idag en uppskattad farled för privat- och turbåtar, men borde efter lite kompletteringar också bli en större attraktion för paddlande besökare än den redan är. Dessutom kunde

t.ex. cykelvägar längs kanalen bli en uppskattad rekreativsmöjlighet. Kanalen, som är Sveriges äldsta konstgjorda vattenled, har en enorm potential för turism och fritidsaktiviteter.

Därför hade de berörda föreningarna ett upptaktsmöte i augusti vid Herrfallet. Herrfallets restaurang och campinganläggning ligger i Eskilstuna kommun, men så nära gränsen till grannen Arboga kommun som det går att komma. Inbjudna till upptakten var representanter från de båda kommunerna, både politiker och tjänstemän, samt näringslivet. Dessa lyssnade intresserat på förslag och synpunkter som presenterades.

Samla pärlorna

En arbetsgrupp tillsattes för den fortsatta verksamheten som i första hand består av att göra en bruttolista över de "pärlor" som finns inom regionen, och främst hur kanalens turist- och fritidsutbud kan ökas.

"Det gäller att förpacka de attraktioner som finns på ett bra sätt",

framhöll Jimmy Jansson, som representerade Eskilstunas Kommunstyrelse.

"Regionen har en enorm utvecklingspotential som vi inte kan utveckla var för sig, samarbete är nödvändigt", avslutade mötets ordförande Dan Mårtensson, som representerade Hjälmare kanals vänner.

ERIC ANDERSSON

ÖJA-VÄSTERMO HEMBYGDSFÖRENING

Eskilstuna kommuns representanter tillsammans med fyra eldsjälar som representerar föreningslivet. Fr.v: Margit Larsson, Eskilstuna Kommun, Carl-Gustaf Dahlin, Öja-Västermo Hembygdsförening, Nils Harju, Öja-Västermo Bygderåd, Jimmy Jansson, Eskilstuna kommunstyrelsens vice ordförande samt Ulla och Bernt Hedman, Åltorps Byalag.

"Det är något speciellt med årsböcker"

så tänkte jag en dag. Nu har jag redigerat min nionde Sörmlandsbygden. Och dessförinnan har jag under en tid redigerat elva årsböcker av Ymer (Svenska Sällskapet för Antropologi och Geografi) och tre årsböcker åt Svenska Turistföreningen. Ändå känner jag mig inte som en nörd på årsböcker utan vad det handlar om är att alla de nämnda årsböckerna representerar föreningar vars verksamhet och syften jag känner för. Jag kan inte låta bli att engagera mig.

Det finns människor som inte engagerar sig i någon enda ideell förening. Vad tråkigt det måste vara. Varför känner inte alla människor samma nyfikenhet på sin lokala, regionala och globala omgivning som jag

gör för min? Utan att vara nyfiken skulle jag aldrig kunna ägna mig åt att göra årsböcker. Det är nyfikenhet och förhoppningar som driver arbetet – min längtan efter kunskaper och min önskan att förmedla kunskaperna till andra. Arbetet innebär också intressanta och givande möten med människor. Arbetet stimulerar och utvecklar kreativiteten. Jag vill ju att det skall bli en vacker bok, såväl till bokstav som till bild. När det blir fel i något då påminns man om att man är dödlig, jag behöver ingen slav som viskar i mitt öra, jag vet att det händer. Hur många år man än håller på så nog ser man felet – när boken kommer från trycket!

På väg mot nästa bok

En av mina förebilder som redaktör sade en gång att "om du gör en bok utan ett enda fel så har du hållit på för länge" (dvs. då har det blivit för dyrt). Många har genom åren frågat om det inte känns härligt när jag

har den nytryckta boken i min hand för första gången. Nej, det känns inget speciellt, det är snarare så att jag får anstränga mig för att visa glädje då för att inte göra andra besvikna. Min glädje var när jag kunde lämna originalet till tryck. När boken kommer från trycket då är jag i full gång för att intressera mig för nästa bok. I inspirerande möten med redaktionskommittén, när man läser tidningar och böcker, när man går och ser en film, efter ba-

Margareta Elg på bokreleasen 2009.

Foto G. Dahlberg

det i Klämningen i solnedgången eller på promenader i skogen eller i fullt arbete på spinningcykeln. Det är då idéerna tar form, idéer som så småningom skall bli en årsbok.

Grupparbete som blev ensamarbete

Jag började göra årsböcker innan datorerna gjorde sitt intåg. Det är jag tacksam för, det gav mig insikt och kunskaper om varje steg i en boks tillkomst där mänsklig hand har berört varje moment (ja, nästan i alla fall). Att kunna visualisera momenten är till stor hjälp när nu ord-, bild- och layoutprogram och digitala original ersätter sättning, spaltkorrektur, ombrytning, repro, filmer, kemiska provtryck, blåkopior och allt vad det var. Nu gör redaktören ensam arbetet som var uppdelat på flera yrkeskunniga människor förr i tiden. Det är roligt, men det är omfattande. Till det kommer de problem som kan uppstå med datorn. Som bokredaktör utanför de stora bokförlagen är man ganska så ensam och de flesta beslut får man ta själv.

Kontroll på trycket

Tryckerikontakterna är guld värda och på Österbergs tryckeri är det Hans Östlund som hjälper mig i det jag inte klarar själv och ser till att tryckplåtar framställs. Tryckarnas förmåga att kontrollera trycket skall man inte heller förringa.

MARGARETA ELG

SÖRMLANDSBYGDEN

2010

Kryssa med Sörmlandsbygden

Sörmlandsbygden 2010

Hur det blev får ni se själva. Istället för att här antyda vad ni kan läsa får ni här ett litet kryss som kan lösas med hjälp av årsboken. Lösningen skickas till kansliet och finna priser väntar till de först dragna och rätta lösningarna.

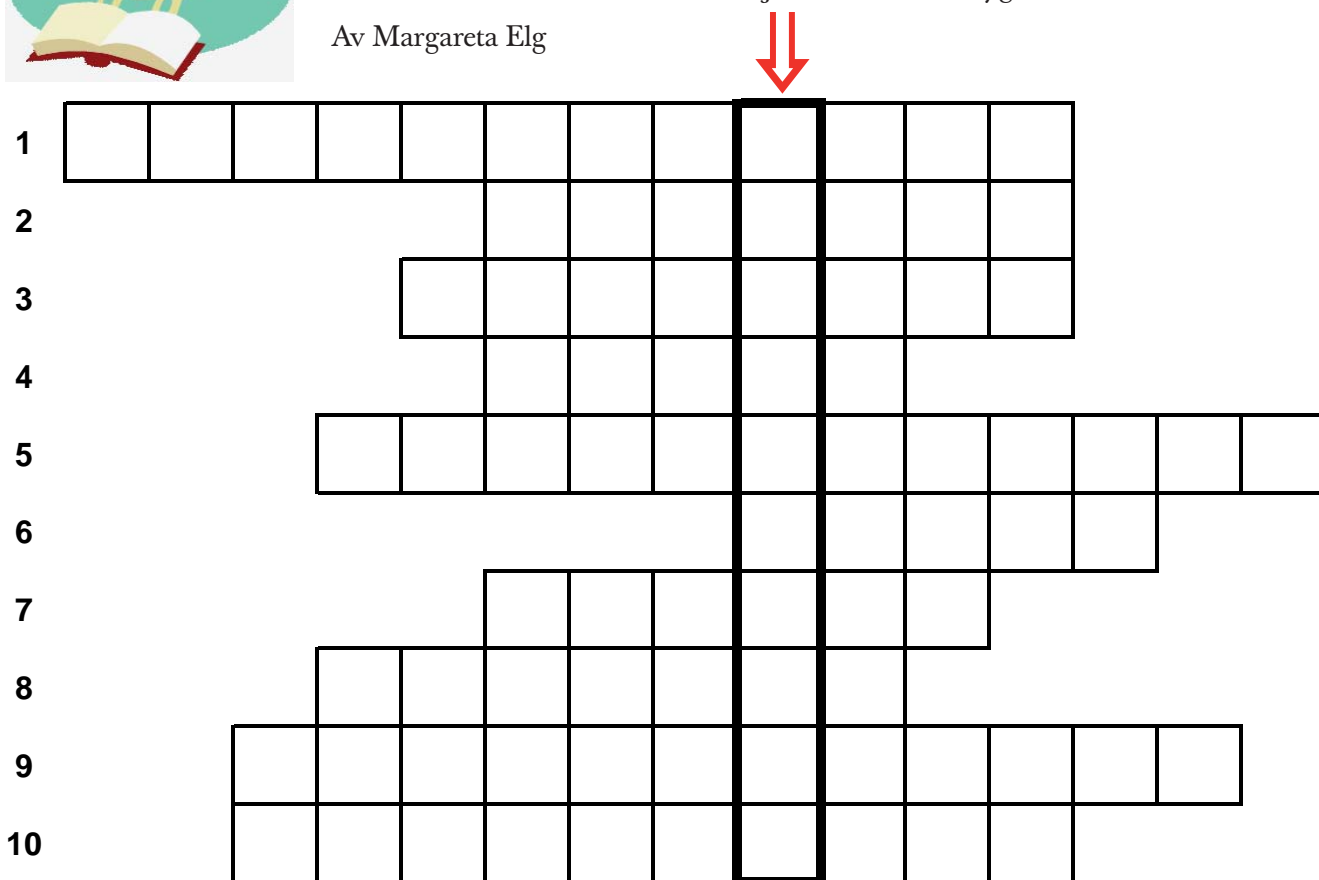

Av Margareta Elg

1. På denna finns många av de s.k. tunn-namnen.
2. Fanns det tre av som mest på Femörefortet.
3. Författarens ögonsten bland fyrrar.
4. Prästdottern Elsa gifter sig i denna skrift med Sigurd Ek.
5. Runt 1960 inrättades denna tjänst för att stimulera läsverksamheten i länet.
6. Enligt visan fanns alltid Sir Reginald när denna skulle väljas.

7. Köptes till Öllösa bruk 4 tunnor av detta 1645.
8. Ett kärl av detta fann man under lockstenen vid utgrävningarna vid Påljungs hage.
9. Vid undersökningar av denna fann man borgen på Vipekullen.
10. I denna kommun är nu fornborgsprojektet avslutat.

Lodräta raden: Södermanlands hembygdsförbunds ordförande.

Skicka svaren till

Södermanlands hembygdsförbund
Behmbrogatan 20
611 32 Nyköping

Eller maila till kansli@hembygd.d.se

Senast den 20 januari vill vi ha ditt svar.

Skicka in kryssset tillsammans med ditt namn och adress

Namn

Adress

Postadress

e-post

För dig som ännu inte prenumererar på Sörmlandsbygden och inte har tillgång till svaren i kryssset kan vi avslöja att en prenumeration endast kostar 150:-/år plus porto. Du kan använda talongen för att beställa boken, eller skicka ett mail om det passar dig bättre.

Det finns pengar till byggnadsvård

Hus med historia

Regeringen har beviljat 30 miljoner kronor i stöd till byggnader som förvaltas av hembygdsrörelsen och representerar lokal byggnadskultur. Projektet heter "Hus med historia" och är en tvåårig satsning avsedd att lyfta fram det lokala kulturarvet; att med byggnadsvården som utgångspunkt skapa aktiviteter som lockar besökare och främjar intresset för det lokala kulturarvet.

När beslut om bidragen tas av länsstyrelserna kommer det att läggas vikt vid kringaktiviteter, som exemplen nedan. Föreningar som söker bidrag och i ansökan anger att de i anslutning till byggnadsvårdsprojektet även kommer att ha guidade visningar, "pröva på byggnadsvård", guidade turer till intressanta hus i trakten och så vidare har större chans att få bidrag. Det är alltså viktigt att redan i ansökan visa att föreningen kommer att göra mer för pengarna än ren byggnadsvård. Mycket av

hembygdsföreningarnas befintliga verksamhet ligger i linje med den typ av aktiviteter som efterfrågas av bidragsgivaren. Det är därför viktigt att vad som sker under året i föreningens regi finns med i ansökan; guidning på hembygdsgården, hemvändardag, berättarkvällar och så vidare är exempel på aktiviteter som lyfter fram det lokala kulturarvet.

Sök pengarna hos länsstyrelsen

Sveriges Hembygdsförbund är av regeringen utsedd som huvudman för projektet. Projektet inleds 2010

och löper på två år. Hembygdsföreningarna kan redan nu söka pengar från länsstyrelserna i sina hemlän. Ansökan görs på blanketten för bidrag till kulturmiljövård, som finns på länsstyrelsens hemsida (blanketten för Bidrag enligt förordningen (1993:379) om bidrag till kulturmiljövård). Därefter kommer bidrag att fördelas efter samråd med hembygdsrörelsen både regionalt och nationellt. SHF kommer att centralt gå ut med information till samtliga föreningar om hur ansökningarna

ska gå till, via Bygd och Natur, hemsidan och brev. SHF vill gärna se att pengar sprids över hela landet, men det förutsätter att föreningarna är aktiva med att söka.

Ansökan för Hus med historia 2010 ska vara inne hos länsstyrelsen senast den 31 januari 2010.

I övrigt ser tidplanen ut så här: Länsstyrelserna sammanställer och samråder med de regionala hembygdsförbunden och sänder in äskanden till RAÄ senast den 28 februari 2010. RAÄ bereder länsstyrelsernas förslag i samråd med SHF och fattar beslut om länstilldelning senast den 30 mars 2010.

Om ni har kännedom om regionala, kommunala eller privata satsningar på byggnadsvård på hembygdsgårdar inom de närmaste två åren, så sänd gärna även den information till SHF. All information om byggnadsvård på hembygdsgårdar är av intresse.

Löpande information finns på SHFs hemsida; www.hembygd.se

Byggnadsvårdskommittén

Gruppen har träffats några gånger under 2008 och 2009 och bl.a. har en programförklaring arbetats fram som vi vill presentera.

Gruppens arbetsuppgifter:

- att som opinionsbildare väcka intresse och förståelse för god byggnadsvård
- att vara ett stöd och bollplank för hembygdsföreningar med hus i behov av renovering och underhåll såväl exteriört som interiört, möbler och övriga inredning om- och tillbyggnad
- att kunna hänvisa till lämplig expert då gruppens kunskaper inte räcker till
- att ge tips om lämplig litteratur
- att kunna hänvisa till objekt där man löst likartade problem
- att vid behov göra "hembesök" och föreslå åtgärder.

I gruppen ingår just nu följande:

Ann Johansson, Björnlunda, sammanställande

Bengt Nilsson, Strängnäs

Lars Johansson, Ärla, Näshtula

Birgitta Johansson, Ärla, Näshtula

Birgitta Fornander, Stjärnhov

Cecilia Indebetou Lennartsson, Östra Vingåker

Adjungerad till gruppen är Kjell Taawo, Sörmlands Museum.

Uppmaningar till föreningarna

- Spara gammalt byggnadsmaterial
- Enkelfönster går att isolera inifrån med energiglas
- Sök bidrag

Är du intresserad deltaga, så hör av dig till någon av oss. Välkomna!

CECILIA INDEBETOU LENNARTSSON

Lars Johansson, på Gammaldags Malmköpings Marknad 2009, visar hur man lerklippar. Byggnadsvårdskommittén har deltagit i Malmköping under de senaste åren. I år stod även rödfärgskokning och linolfärgstillverkning på programmet. Även läns museets byggnadsvårdsvagn var på plats.

Foto Göran Dahlberg

 HEMBYGDSFÖRSÄKRINGEN

Vinterskadesäker Hembygdsgård

Risken för vattenskador är extra stor vintertid, många skador beror på att ledningssystem för varm- o kallvatten fryser. Tillräcklig grundvärme och aktiv tillsyn av hembygdsgården är extra viktigt under vintermånaderna. Om hembygdsgården inte används vintertid är det bra att stänga av vattnet och tömma ledningssystemet.

Nedan följer några goda råd för att förhindra skador både på och i byggnaderna.

- Kontrollera takbeklädningen så att den står emot regn och snö.
- Rensa hängrännor från löv/skräp och led bort vattnet från stuprör.
- Rensa grunden från organiskt material.
- Töm utvändiga utkastare och tag bort slang och snabbkoppling.
- Kontrollera att synliga vattenledningsrör och kopplingar är hela.
- Se till att skarvar och fogar i våtrumsbeklädning är täta och hela.
- Ventilera mot fukt och mögel – låt innerdörrar, skåp och lådor stå öppna. Öppna upp husets luftventiler.

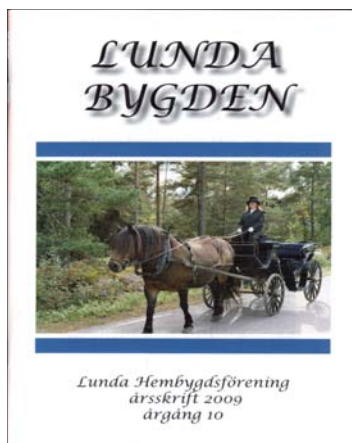
Hör av er till försäkringskansliet för mer råd och tips för att skadeförebygga!

Hembygdsförsäkringen, Box 25, 432 03 Träslövsläge
hembygdsforsakringen@hembygd.se 0200-22 00 55

ÅRSSKRIFTER

Lundabygden

Lunda hembygdsförenings årsskrift 2009, årgång 10
Elsie Nyström
tfn 0155-745 44
www.it-tankar.se/lunda/lundahembygd
A5-format, 52 sidor
Vargar i Lunda, Vagnsrenovering, Walk on top, Skjutbanan från Åkersta, Jonaslund, Lundsäng och Myrkärren tiden 1878 – 1922, Roteindelning i Lunda och mycket mer

TUNA BYGDEN

Tuna hembygdsförenings årsskrift 2009

Tunabygden

Tuna hembygdsförenings årsskrift 2009
Inger Carnelius tfn 0155-571 22
www.hembygd.se/sodermanland/tuna
A5-format, 66 sidor, Pris 50:-
Åren som gått, Godtemplarlokalen Föreningsborg 100 år – såld 2009, Svalsta historia, Att köra stubb, Fågelliv i Brogetorp, Historien om ett hus, Ingrid Larsson till minne och mycket mera.

Sockenmagasinet

2009, Nr 23
Tystberga hembygdsförening
Göran Dahlberg tfn 0155-26 06 83
e-post goran.dahlberg@telia.com
www.hembygd.se/sodermanland/tystberga
Format 210*245mm, 40 sidor
Vi kan inte vänta på framtiden, vi måste skapa den, Seniorboende i Tystberga, Kontrollassistent, vad är det?, Vilda läkeväxter, Utdrag ur sockenstämmo-protokoll och mycket mer

Moderna historier

2005 startades "Moderna tider" som ett samtidsdokumentationsprojekt tillsammans med Sörmlands museum. Det genomfördes inspirationskvällar på olika orter i länet och efter besök i alla kretsar sammanställdes en idékatalog över exempel på vad man skulle kunna eller planerade att arbeta med. 2007 berättade föreningarna om vad som var på gång. Här ser vi ett brett spektrum av aktiviteter som berättarkaféer, utställningar, intervjuer och naturligtvis skriftproduktion och fotografering.

Detta projekt har aldrig fått ett ordentligt avslut så nu är det dags

Den 18 december stänger kansliet för i år och öppnas åter den 11 januari 2010

God Jul
och
Gott Nytt År
önskar

Redaktionskommittén

Jennie och Christel

Inspirationsdag på Åsa Folkhögskola den 30 januari

En dag då vi får ta del av lyckade exempel på samtidsdokumentation och där inspiration skall skapas för ett fortsatt arbete med samtiden.

Allteftersom dagens detaljer blir klara kommer information att finnas på hemsidan www.hembygd.d.se

Sörmlandsbygden

Från tryckeriet till läsaren

Förra året skrev redaktören Margareta Elg om hur årsboken Sörmlandsbygden kommer till, "Från ax till limpa". I år tänkte vi fortsätta historien om bokens väg till sina läsare.

Vi har många olika typer av medlemmar och prenumeranter. Det är enskilda medlemmar, familjemedlemmar, hembygdsföreningar, prenumeranter som hembygdsföreningarna betalar för, böcker som ges i gåva från en person till en annan och många fler. Boken skickas till kongressbiblioteket i Washington och till en institution i Tyskland. Christel på kansliet ägnar en stor del av november månad åt att se till att alla som ska få boken finns med när det är dags att skicka den.

Ovan; Leif Jacobson och Kerstin Pettersson har båda skrivit i årets bok. Nedan; Per Hjertzell och Anna-Lena Bergström har båda jobbat i redaktionskommittén. Foto JF.

Bokreleasen

En av senhöstens höjdpunkter är när det är dags för bokrelease. I år inbjöds media, författare och hembygdsföreningarna till Sörmlands museum i Nyköping den 3 december. Det blev en dag med trevligt mingel och intressanta möten.

Vi fick lyssna på en inspelning av Anna-Greta Frohm då hon sjunger "Soldatvisa från Sörmland" som är nedtecknad av hennes dotter Christina Frohm i Sörmlandsbygden 2010. Lars Norberg berättade om

Kilakastalen, en historia äldre än Nyköping. Aurore Lundquist är ingen välkänd författare. Kerstin Pettersson har skrivit en artikel om henne och läste ur en av hennes böcker. Efter denna uppläsning, med de skratt som följde, förstår man inte riktigt varför hon inte är mer känd. Jag ska till biblioteket och se om jag hittar någon bok av henne i jul.

Som avrundning fick vi höra en del ur den intervju som Leif Jacobsson gjort med Ebba von Eckerman då hon berättar om hur det kom sig att hon startade upp sin textilverksamhet i Ripsa.

Att antalet prenumeranter minskar är svårt att förstå efter varje bokpresentation när man går därifrån fylld av glädje och stolthet över att hem-

Ovan; Hellmans förlag. Jennie, Maria, ser på när Christel försöker förklara något för Mikael Hellman.

Nedan; Jan Eric Rosenqvist och Margareta Elg minglar på bokreleasen. Foto GD

bygdsförbundet än en gång fått presentera en bok fylld av väldigt olika och samtidigt spännande artiklar.

Distribution från Hellmans förlag

I samband med bokreleasen distribueras den också till medlemmarna som i regel får den en till två veckor efter den blivit släppt. Boken packas och skickas från Hellmans förlag i Katrineholm. Tillsammans med boken skall medlemslotten, och en del annan information packas.

Det är en trevlig dag när vi åker dit för att packa de små grupperna och se till att allt ser bra ut innan det stora utskicket sker. Det är på Hellmans som vi lagrar de böcker som blir över, så kontakten med dem fortsätter under året när vi behöver hämta fler böcker. JF

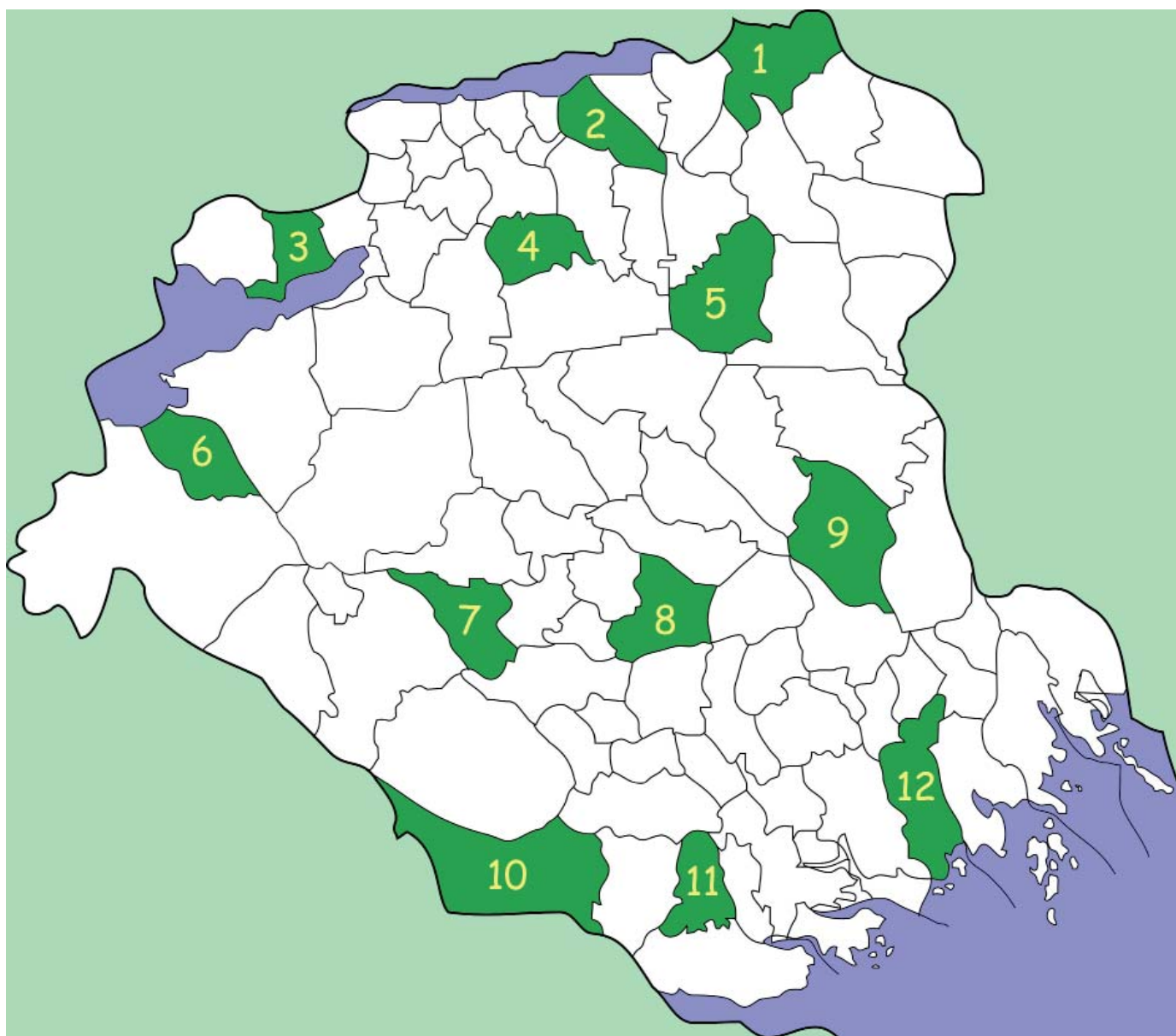
Sockentävling 2009

Runt om i landet diskuteras sockenbegreppets vara och inte vara. Här ger vi vårt lättsamma bidrag till debatten. Tolv av de sörmländska socknarna är numrerade och den brännande frågan är naturligtvis; Vilka är de?

Skicka in ditt svar senast den 20 januari 2010.

Skicka svaren till

Södermanlands hembygdsförbund
Behmbrogatan 20
611 32 Nyköping
Eller maila till kansli@hembygd.d.se

1. _____	7. _____
2. _____	8. _____
3. _____	9. _____
4. _____	10. _____
5. _____	11. _____
6. _____	12. _____

Från min sida sett...

Historien om en jätte

Ovanliga människor har alltid fascinerat sin omgivning. Helt unik i sitt slag var värmelänningen Petter Andersson (1828-1913). Både genom sin storlek, sin styrka och sitt sätt att leva blev Stor-Petter en legend, på både gott och ont. Nu har Nils Bäcklin skrivit en fyllig biografi om denne särpling.

Nils Bäcklin, bosatt utanför Katrineholm och medlem i Östra Vingåkers hembygdsförening, har även tidigare behandlat udda ämnen i bokform. Han har skrivit en bok om en gigantisk sörmäländsk tjuvskytteharva och en annan om ouppklarade brott i norra Östergötland.

I Petters fotspår

Nu har Bäcklin vidgat de geografiska vyerna. Han har bokstavligt talat följt i Petters fotspår, från födelseorten i Bogen i norra Värmland via Norge och till slutpunkten i Hede i Härjedalen. Han har forskat i arkiv, frågat ut människor som hört berättas om Petter och på detta sätt bildat sig en uppfattning av den komplicerade personlighet som inrymdes i denna väldiga kropp, allt ifrån slagskämpe till psalmsångare.

Petters styrka blev också hans olycka. Han var för stark för slagsmål med normalstora motståndare. Vid en marknad i Arvika slog han till ett par inbrottstjuvar så våldsamt så att båda miste livet. Han gick själv till

polisstationen och anmälde sig. Eftersom Petter försvarat en överfallen kvinna och förövarna var kända av polisen gick Petter fri. Han erbjöds istället att bli polis.

- Nej, det vill jag inte, svarade han. Bovarna har för klena skallar...

Efter ytterligare ett slagsmål fann Petter det säkrast att lämna Värmland.

Lång vandring

Han startade en flera år lång vandring, bland annat in i Norge, innan han slog sig ner för gott i Hede. Som skoghuggare, körkarl och timmerflottare blev han ett känt namn där han drog fram.

I Härjedalen tillbringade Petter sin ålderdom. Han drog sig tillbaka i enslighet i en primitiv bostad men hördes ibland vida omkring när han stod på en kulle och sjöng psalmer. Även om hans sista år blev tragiska så kunde han se tillbaka på ett långt och innehållsrikt liv. Han efterlämnade också många ättlingar. En del var högre, men ingen nådde förstås upp till faderns gigantiska mått.

Vid 83 års ålder gjorde Petter sitt första och enda besök i Stockholm för att hälsa på en son. I huvudstaden kom han att i ordets rätta mening höja sig över mängden. Givetvis väckte han uppmärksamhet, vilken tog sig ett drastiskt uttryck. En institution ville köpa hans kropp till den medicinska forskningen. Petter erbjöds 150 kronor. Men han avböjde med orden:

- Nä tack, är jag inte mer värd än en gammal häst så kan det vara. 300

kronor vill jag ha, kontant...

Boken, som är utgiven på Faun förlag, innehåller nog det mesta som går att få fram om den sedan länge bortgångne Stor-Petter. En av dennes skor, storlek 58, medföljer som åskådningsmaterial när Bäcklin nu reser omkring och berättar om jätten. Att författaren också, när så är möjligt, medför en bild av Stor-Petter i naturlig storlek betyder ett blickfång som ingen kan missa.

En berömd släkt

Boken är vacker och synnerligen ambitiös. Det visas bland annat genom att Petters antavla kommit med. Från den finska slakten Suhoinen härstammar inte bara bokens huvudperson utan också en rad mer kända svenskar, som Olof Palme, Tage Erlander, "Svennis" Eriksson med flera. Många av de personer som intervjuats under resans gång har fått sina egna små kapitel. Man fäster sig inte bara vid själva berättandet utan också vid de fina illustrationerna i form av gamla och nysagna foton, liksom många härliga teckningar av Knut Örnberg, en släkting till den på sin tid så berömda konstnären och vykortstecknaren Jac Edgren.

HARALD OTTOSSON

Begränsad eftersändning.
Vid definitiv eftersändning återsänds
försändelsen med nya adressen på baksidan

*Avsändare: Södermanlands hembygdsförbund
Behmbrogatan 20, 611 32 Nyköping*

Året som gått

Bilder av Göran
Dahlberg, Jennie
Fornedal och Inger
Johansson

